

“I have gradually begun to ask myself and colleagues how we really know if we are indeed engaged in producing truly emancipatory materials – or if we are only, unconsciously, reproducing colonized patterns based on immersion in our own cultural pea soup.”

– dian marino

Wat is framing?

Academici zoals de cognitief linguïst George Lakoff en grondlegger van het domein ‘cultural studies’ Stuart Hall duiden erop dat ‘frames’ (letterlijk: kaders) een conceptuele basis zijn om alles rondom ons te begrijpen. We kunnen woorden, beelden of een tekst in de krant enkel interpreteren omdat ons brein die onbewust kan linken aan een conceptueel systeem dat ze een plaats én betekenis geeft. Soms volstaat een enkel woord of beeld om een heel kader op te roepen.

Zowel politici, marketing specialisten, communicatie professionals als journalisten spelen hier handig op in. Door bewust een bepaalde framing te ‘triggeren’, worden we als luisteraar / kijker / lezer / gesprekspartner onbewust in een bepaalde richting geduwd.

Een meer ideologische kijk op het concept framing gaat terug naar de Italiaanse marxist Antonio Gramsci. Gramsci is de grondlegger van het concept ‘hegemonie’. Met zijn hegemonie denken toonde hij aan dat in het West-Europa van zijn tijd (en vandaag de dag is dit meer dan ooit het geval!) elites niet enkel macht uitoefenen op basis van bruut geweld (of de dreiging hiermee), maar meer en meer door de aanvaarding van hun denkbeelden door de brede massa. Hegemonie slaat op de invloed die de denkbeelden van machtige belangengroepen hebben op het denken en de waarden van mensen. Geweld en dwang (door leger, politiediensten, gerechtsapparaat) blijven altijd stand-by voor het geval het systeem bedreigd wordt, maar moeten minder ingezet worden omdat we denkbeelden die tegen onze belangen ingaan omarmd hebben.

Kort samen gevat komt hegemonie dus neer op een combinatie van overtuigingskracht van bovenaf (door de dominante klasse) en instemming van onderuit. Binnen dat hegemonie denken slaagt men er als het ware in om kaders te creëren die betekenis geven aan de wereld rondom ons op een manier die de belangen dient van de economische/politieke/... toplaag van de samenleving. We internaliseren die kaders en herbevestigen ze telkens we er zelf beroep op doen om betekenis te geven aan een nieuwsfeit of een gebeurtenis in ons leven. Op die manier slaagt de culturele hegemonie erin om machtsrelaties onzichtbaar te maken en een maatschappelijke consensus te creëren over ongelijkheid als een jammerlijk maar onvermijdelijk bijproduct van het systeem.

Media spelen een belangrijke rol in het versterken van de hegemonie, maar ze staan niet alleen. Onderwijs, arbeidsmarkt, wetenschappelijke instellingen en elk van ons doen ook hun deuk in het zakje. Er is als het ware een totale onderdompeling in de hegemonische cultuur.

De uitdaging die Gramsci ons schetst is om dat dominante denkkader actief in vraag te gaan stellen en doorbreken als we met een groep werken rond hun ervaringen in de dagelijkse realiteit. Dit vergt een zeer kritische ingesteldheid en alertheid zodat je het opmerkt als iemand het dominante kader echoot tegen haar/zijn eigen belangen in.

Een hegemonische cultuur sluit helemaal niet uit dat er verzet in de marge van dat systeem is. Integendeel, vaak is er heel wat verzet maar wordt het onzichtbaar gemaakt of gehouden.

De impact van framing op ons denken over en kijken naar de wereld

Enkele voorbeelden van selectieve en sturende framing in de media.

Het is belangrijk onszelf te wapenen tegen de val die hegemonische framing voor ons spant. Want zoals Malcolm X zei: als we niet opletten, zullen de kranten ervoor zorgen dat we zij die onderdrukt zijn haten en hen die onderdrukken beminnen.

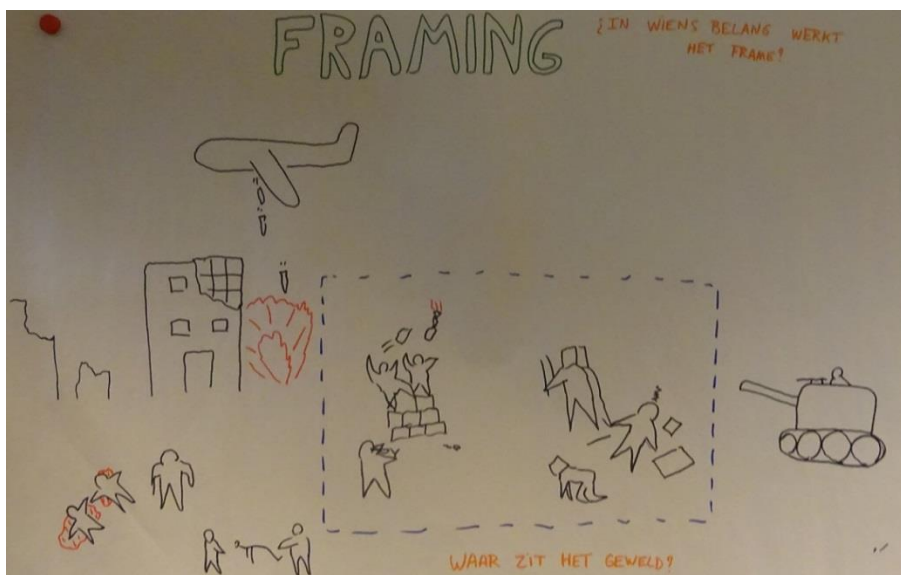
Het is dan ook belangrijk om onszelf altijd de volgende vragen te stellen:

- Welk kader wordt gehanteerd?
- Wat valt er binnen? (= Wat zien we?)
- Wat valt er buiten? (=Wat blijft buiten beeld?)
- Wie bepaalt het kader?
- In wiens belang?

In een volgende fase, kunnen we ook stilstaan bij volgende vragen:

- Welke andere kaders zijn er?
- Welke framing verdedigt de belangen van de onderdrukten in dit verhaal?
- Welke middelen hebben we om het kader te verbreden/verleggen/bij te stellen?

Kijk aandacht naar deze tekening. Zoom even in op wat zich binnen de blauwe stippellijn afspeelt. Waar zit het geweld? Wie gebruikt geweld tegen wie?

Verleg nu je aandacht naar wat zich buiten het blauwe 'kader' afspeelt. Waar zie je nu het zwaartepunt van het geweld? Verandert hierdoor ook de betekenis van wat zich binnen het kader afspeelt?

Als een politicus de uitdrukking 'hardwerkende Vlamingen' laat vallen, welk kader scheidt hij dan? Naar welk interpretatiekader refereert een Amerikaanse president als hij een oorlogsverklaring laat volgen door "May God bless America"? Een 'frame' bepaalt vaak ook wat (of wie) als probleem gedefinieerd wordt. Wat is het verschil tussen spreken over een "vluchtelingencrisis" of het hebben over een

“opvangcrisis”? Leg je het probleem bij de vluchtelingen of bij onze instellingen die te weinig solidair zijn?

Kunnen we kaders hanteren die zich niet op dezelfde manier beroepen op seksistisch, racistisch of kolonialistisch denken? Want als we die kaders overnemen, dan versterken we de vooroordelen die er aan vast hangen. Soms zegt men: ‘if you can’t beat them, join them’, maar de waarheid is: op het terrein van ideologische tegenstanders kunnen we onmogelijk ons verhaal realiseren. Als we hun spel spelen, dan winnen zij altijd.

Wat is dan het alternatief? Kunnen we met een andere ‘framing’ ook werkelijk onze geest dekolonialiseren? Is het mogelijk een tegenhegemonisch alternatief te creëren. En wat zou dat dan betekenen?

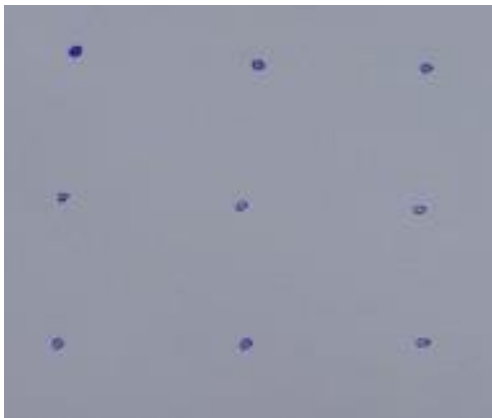
Framing binnen workshops: herkennen, bevragen, doorprikken en uitdagen

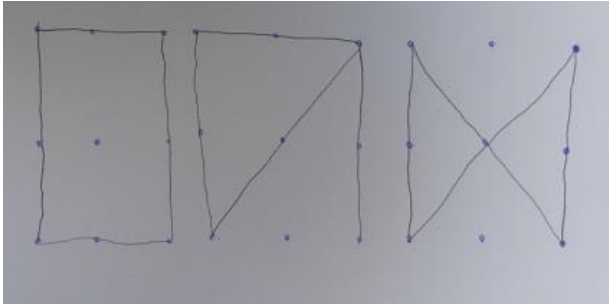
Hoe kunnen we tijdens workshops werk maken van een andere framing? Hoe kunnen we het dominant/hegemonisch kader doorprikken of mogelijkheden creëren om nieuwe kaders te omarmen die

Outside the box frame: grenzen van het debat verleggen, creatief terrein verkennen

De kracht van culturele hegemonie bestaat erin dat het onze kijk op de wereld kadert zonder dat we dit beseffen. En het is moeilijk om een kader te doorbreken dat je niet ziet.

Een leuke oefening om een groep uit te nodigen het bestaande ‘frame’ te verlaten is het ‘negen punten probleem’. De opdracht is de volgende: verbind de negen punten met maximaal vier rechte lijnen en zonder je pen op te heffen.

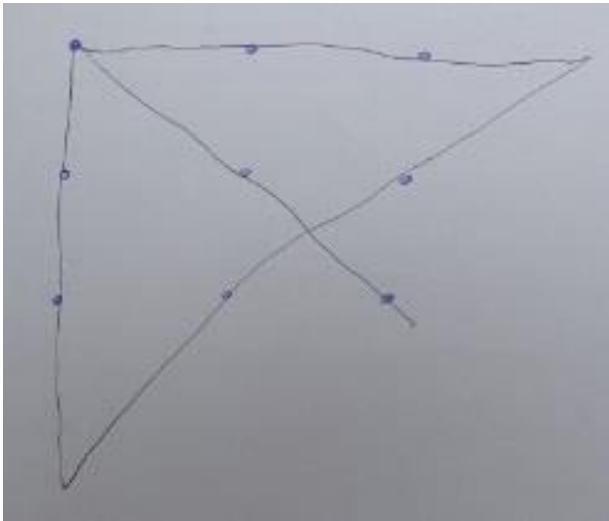

'mislukte pogingen'

Wat je ook probeert, als je binnen het kader dat de negen punten suggereren blijft, er blijft altijd minstens één punt over.

Juist, ik heb mezelf al half verraden. Want wat als je dat kader – dat nergens opgelegd wordt maar waar we ons aan houden door de manier waarop we het beeld interpreteren – niet respecteert en even buiten de lijntjes tekent?

De oefening is opgelost!

'Kennen en veranderen – dat is ons doel' – Augusto Boal

Gebruik, delen en verspreiding van deze tool zijn toegelaten voor niet-commercieel gebruik, mits vermelding van LABO vzw. Ieder gebruik of herwerken van deze tool kan enkel onder dezelfde 'creative commons' licentie.